

www.e-rara.ch

Athanasii Kircheri ... Iter Exstaticum Coeleste

Kircher, Athanasius

Herbipoli [i.e.Würzburg], 1671

ETH-Bibliothek Zürich

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-1231>

Caput V. De ortu & viribus sensitivae naturae.

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelnformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

mixtorum compositionem, quæ in singulis plantis elucescit, facile sis penetraturus; singula enim quoad intimam eorum essentiam attingere non est hujus temporis, sed ei reservatum vitæ statui, in quo cuncta ἐν τῇ σοφίᾳ κοσμοτεχνίῃ veluti in archetypo quodam, in quo omnia unum sunt, contemplaberis.

CAPUT V.

De orsu & viribus sensitivæ Naturæ.

Theodid. Jam tempus est, mi Cosmiel, ut, quæ de animalium ortu & genesi te mihi expositurum pollicebaris, solitâ dicendi claritate expedias. *Cosmiel.* Faciam equidem libenter, quod à me contendis, Theodidacte, sed non nisi in genere tantum, particularem singulorum investigandorum, rerumque ex meis principiis deducendarum rationem, propriis ingenii tui conatibus relicturus. Scias itaque velim, quadruplex esse animantium genus, quo totius sensitivæ naturæ ambitus concluditur, & sunt quadrupedia, volucra, natatilia, reptilia cum his, quæ insecta vocantur. Quorum omnium rationes recensito tibi ordine exponam, aliquantulum altius rerum tractandarum seriem orditurus.

Quadruplex sensitivæ naturæ genus.

Percepisti, ni fallor, ex præcedentibus, qua ratione in primordiali mundi Genesi ex primæva chaoticæ massæ materiam lucis primigeniæ exortu à suâ confusione vindicata elementa, & in proprias naturæ eorum consentaneas regiones distincta fuerint, & quomodo opificis Mentis omnipotenti voluntate ex iis, veluti ex præexistente materia, omne genus animantium eductum fuerit; ex terra & aqua quadrupedia, ex aqua & aëre volucra, natatilia ex elemento ipso, cui insunt; ex omnibus simul reptilia. His positis, & ex sacris eloquiis consentaneè comprobatis, dico, quadrupedia ex terra producta fuisse, juxta illud divinæ vocis oraculum: *Producat terra animalia & jumenta* in genere suo, &c. Miraberis forsitan hîc, Theodidacte, unde tan-

Quadrupedum orsus ex terra.

Differentiam quadrupedum constituit insubstantialis. Essentia formae qualisnam sit.

ta formarum differentia processerit; sed audi quæ tibi expono arcana naturæ. Omnia quadrupedum genera specificam suam differentiam non aliunde fortiuntur, nisi à forma substantiali iis insita, à quâ veluti ex fonte quodam omnes animantium facultates, vita, motus, ingenium, industria, vires, & operationes tam manifestæ, quàm occultæ procedunt. Est enim forma nihil aliud, ipso Philosopho teste, nisi id, quod dat esse rei, videlicet natura ipsa & essentia animalis. Cùm verò omnes formæ exceptâ hominis, ex potentia materiæ educantur, illæ utique divisibiles erunt & materiales, cùm nulla alia forma substantialis indivisibilis & immaterialis sit præter formam seu animam hominis à Deo ex nihilo productam, & corpori humano organis jam ritè instructo infusam. Si ergò formæ animantium sunt divisibiles & materiales, illæ necessariò à materia, è cuius potentia eductæ sunt, dependebunt; ergò necessariò aliquid ipsi materiæ inesse debet, cuius virtute & potentiâ formæ constituuntur. Atqui nos hoc loco, cum S. Basilio materiam primævam assignamus, ex qua tanta formarum diversitas educatur, chaoticam scilicet illam massam, à primis mundi incunabulis à Deo productam, veram & realem substantiam, quæ omnigenam seminalium rationum miscellam, tametsi confusam & indistinctam, in exordio rerum obtinebat, donec per actum primigeniæ lucis verbo Dei incitata, per universas mundi semitas, & intimos recessus diffusa, tum singulos mundi globos astræos, tum elementa propriis suis formis exornavit: unde præpotens illius lucis primigeniæ efficacia, unâ cum principiis suis, calido, humido, sicco primigeniis naturæ fundamentis, quæ intra se, uti alibi jam dictum est, complicat, neque ab iisdem sine totius confusione separari potest, vera illa mundi Entelechia motiva rerum facultas, activum omnium principium, unicum mundi semen, omnium formarum diversitatem non in vegetabilium tantùm, sed & in animalium Oeconomia elucescentem inducit. Est autem primigenia illa ab Optimo & Ter-maximo Conditoro Deo verbo virtutis suæ producta Lux, de qua modò loquimur, minimè acciden-

Lux primigenia quid sit & operetur.

cidentalis quædam forma & nuda qualitas, sed vera, realis, & actualis subsistentia, universalis mundi forma, omnium mundialium feminum misturis foeta, quæ deinde Dei voce excitata, atque distincta, Solem, Lunam, stellas, in quibus excellentior & potior ejus pars, veluti in proprio regno residet, deinde elementis communicata, omnia, quæ videmus, constituit. Porro in animalium productione, voce Dei intonante, elementa, terra, aqua, aër, pro dispositione materiæ cujusvis elementi, eam, quam admiramur, non in mineralibus tantum, sed & in vegetabilibus, sensitivæque naturæ mixtis, formarum varietatem causavit. Quando itaque Divina vox insonuit: *Producat terra animalia, &c.* ecce mox creatæ lucis portio elementorum conjugio desponsata, omnis generis animantes quadrupedes produxit, juxta Divinæ sapientiæ ideas, in omnibus ad nutum naturæ obsecundans. *Theodid.* Hinc sequeretur animalia specie non differre, cum omnia ex eadem luce coaluerint. *Cosmiel.* Valde hallucinarius; non enim omnia animalia eandem lucis quantitatem acceperunt, nec materia elementaris eandem pro omnibus dispositionem habuit, sed ineffabili quadam tum combinationis lege, tum trium naturæ principiorum, corporumque elementarium (quæ jam ex ipsa totius naturæ miscella feminibus turgebant) concursâ eâ temperie & harmoniâ coaluit unicuique animali formando destinata terrestri massa, ut ex illa per certam formam substantialem hoc, non aliud, animal; hoc præcisè, non aliud vegetabile; hoc & non aliud minerale emergerit. Et quantò quidem animal quodpiam majorem cœlestis lucis portionem ad sui compositionem sub tali & tali elementorum mistura adeptum fuit, tantò cæteris perfectius, & naturæ dotibus instructius evasit: quantò minorem, tantò quoque in specie quidem sua perfectum, at in gradu & dignitate naturæ sensitivæ quoad temperamentum imperfectius emerfit. Hac ratione Leo, qui maximam dictæ lucis portionem adeptus est in sui productione, ideò omnibus animalibus generositate, fortitudine & igneo quodam pollente vigore, veluti Rex quidam quadrupedum

Animalia naturâ differentia diversimodè participant calidum radicale.

Animal perfectius dignoscitur ex majori vel minori lucis participatione.

anteponitur, unâ cum dictis dotibus diuturnitatem vitæ consecutus. Asinus verò, qui plus terrestris substantiæ, minus primigeniæ lucis adeptus est, ideo impigræ, lentæ & stolidæ naturæ animal evasit. Idem de cæteris judicium formabis. *Theod.* Hinc sequeretur, plantam esse posse adeò primigeniæ lucis munere beatam, ut animal, quaecumque tandem illud sit, superet. *Cosmiel.* Nequaquam. Scias enim, nullum esse animalculum tam vile & abjectum, cujusmodi v. g. lumbricus, aut eruca esse posset, quod non majorem lucis sive caloris primigenii ubertatem, quam excellentissima quævis planta calore luce turgens, cujusmodi piper, Cinnamomum, aut Caryophyllum, aut Crocus esse possunt, adeptum sit. Quia fieri non potest, ut quodlibet ad sensitivæ naturæ gradum, nisi eximiâ lucis portione & sub gradu tali & tali animalis formando appropriato imbutum peringat. Habent enim singuli entium gradus, ita disponente Divinâ sapientiâ, suam determinatam lucis latitudinem, cum dicta elementorum mixtura vel ad sensitivæ naturæ animal, vel ad plantam, aliudve constituendum. *Theod.* Hinc sequeretur, mineralia uti lucis munere non destituuntur, ita vitæ quoque haud expertia esse. *Cosmiel.* Lucis portionem pari modo mineralia adepta esse, nemo negare potest, cum & formâ suâ constant; & consequenter, non vitam illam animantibus plantisque propriam, sed vitæ nonnullam similitudinem, conditioni tamen eorum congruam iis inesse pariter verum est; sed lux illa terrestris mixturæ facultatiâ & crassitudine adeò obtunditur & absorbetur, ut in actum vitalem, emergere, sapientis sanè naturæ consilio, non possit. Qui tamen actus lucis inter omnia mineralia potissimum in magnete elucet, cum tractivâ vi suâ nescio cujus vitalis facultatis vestigia pandat. *Theodidactus.* Sed quid censes, *Cosmiel*, de forma mixti & temperamenti? *Cosmiel.* Forma in mixtis se habet per modum reginæ, à qua tota mixti monarchia regitur & gubernatur. Ab hac enim omnes vires & proprietates emanant, & si quid est in mixto elementarium qualitatum, id totum formæ subditur imperio, neque qualitates elementorum possunt age-

Nullum in animo potest tanta abundantia lucis frui, quanta sensitivissimum.

Qualis sit in vegetabilibus seu mineralibus.

Forma quid sit, & facias ut visio.

re, nisi à forma ad agendum impulsæ; soli formæ claves mixtionis concreditæ sunt, quibus totius mixtionis Oeconomiam vel aperit, vel claudit; ab hæc qualitates, sive manifestæ, sive occultæ promanant, hæc sola leges condit, easque servare cogit elementa sive temperamentum. *Theodid.* Optimè cepi omnia, neque habeo, quod opponam, cum juxta præsupposita principia oppidò consequenter loquaris, nihil igitur restat, quàm ut ad volucrum natatiliumque naturam indagandam sermonem convertamus.

Avium Genesis.

C*osmiel.* Omne volucrum genus ex femine nascitur, semen ex alimento, alimenta verò partim ex aëris insensibili, partim ex sensibili, quo vescuntur, nutrimento primam originem trahunt. Insensibile quidem nutrimentum aër est virtute coelestis feminis fœtus, quo carere minimè sine vitæ dispendio possunt. Sensibile verò nutrimentum eorum sunt omnia ea, quibus aves vesci solent. Ex utroque tam occulto, quàm manifesto, tam sensibili, quàm insensibili alimento unà juncto nascitur volucrum semen, quo in actum deducto, in innumerabilem multitudinem & varietatem propagatæ, universam infimam aëris regionem implent, ut id, ex quo ortæ sunt, elementum incolant. Concurrunt itaque, haud secus ac in mixtis, ad avium compositionem omnia elementa, quæ uni generali naturæ semini pro subjectæ materiæ dispositione individuato miscentur: & uti activâ coelestis lucis sive feminis virtute unicuique forma constituitur, ita & ab eadem pro individuatæ lucis in distincta materia ratione, variæ avium vires & proprietates, tanquam à fonte emanarunt. Unde verò tanta diversitas & multitudo originem suam habeat, restat explicandum. Major est haud dubiè avium multitudo, major specierum varietas, quàm quadrupedum, ut experientia quotidiana docet. Cujus rei ratio est multiplex ovorum, ex quibus nascuntur, multitudo; vel commistio unius speciei cum altera, ex

Avium nutrimentum duplex; sensibile, & insensibile.

Avium cur tanta abundantia, & varietas.

qua peregrina avium monstra subinde generantur; vel denique abditissimi sylvarum recessus, quibus dum abditæ, & ab omnibus aucupum insidiis tutæ delicescunt, paulatim in ingentem ex naturæ illis insitæ salacitate multitudinem pullulant. His positis, hoc pacto causam diversitatis avium exponimus. Semini universali naturæ ex cælo elementisque, uti in præcedentibus docuimus, educto ita naturâ comparatum esse scias, ut mox ac in individua incidit, ibidem etiam particularia quædam constituat. Pari pacto semen naturæ, seu cœlestis lucis Entelechia, quâ in omnibus producendis natura rerum utitur, mox ubi in materiam avi producendæ aptam inciderit, ibidem & protinus individuata pro mixtorum elementarium aquæ & aëris combinatione talem & talem avem producit, non aliam, eo ferè modo, quem solito tibi experimenti exemplo declarabo. Si decem diversorum colorum vitra exponantur solis radiis, certum est radios in vitra diaphana & diversis coloribus tincta incidentes, in opposito muro aut pavimento non lucem limpidam, sed eo colore, cujus vitrum est, per quod transit, imbutam reddituros, ita ut pro multitudine vitrorum coloratorum diversæ quoque coloratæ lucis species emergant. Quemadmodum igitur lux solis in vitris, ut ita dicam, individuata, plures ac diversas specie colores producit; ita lux illa naturæ, quod semen mundi diximus, pro materiæ aqueo-aëriæ ratione, in quam incidit, individuata, ingentem illam quam spectamus avium diversitatem producit, videlicet dum lux (semen generale) juxta interni luminis rationem, in diversa rerum genera divisa, & hæc iterum in innumeras species multiplicata dividitur. An non vides experienciâ quotidianâ, solis unam & eandem lucem simul ac in diversas materias inciderit, mox diversissimos effectus producere, dum nonnulla liquefacit, quædam indurat, aliqua exasperat, alia mollit lenitque, alia siccat, arefacit, comburit, alia sæcundat, alia sterilia reddit, pro ut innumeri effectus, quos una & eadem individuata lux solis præstat, sat testantur. Ex qua similitudine facilè patet, quomodo in tanta diversitate avium producenda natura lucis cœlestis

stis ministræ suæ & opificis subsidio procedat. Semen itaque naturæ mox ac divisum, ac à fonte suo separatum, aptisque materiis insinuatùm fuerit, non potest non dictam diversitatem, adferre, ut audisti. *Theod.* Pulchrè, more tibi solito, modum, quo avium tanta varietas & multitudo producat, explanasti. Duo interim, quæ capere non possum, mihi explices velim: unde videlicet mira ovorum, quæ sunt volucrum semina, & colorum in pennis avium elucescentium varietas sit? *Cosmiel.* Ne & in hoc, mi *Theodidacte*, naturæ arcano cognoscendo votis tuis defrauderis, negotium totum ex ordine pandam. Et primò quidem de ovorum natura & genesi agam, deinde de colorum varietate, quâ volucres mirum in modum ornatae cernuntur, acturus. Nihil in rerum natura occurrit seminali virtute admiratione dignius. Quis enim non miretur in tam subtili & tenui seminis substantia tantam rerum congeriem latere? uti in semine vegetabili vel integram arborem, unà cum radicibus, trunco, ramis, foliis floribus, fructibus; in sensitivæ verò naturæ semine cum tota vitalium membrorum fabrica, carnem, nervorum, muscutorumque compages, structuram ossium, venarum ductus, ineffabili quodam artificio condi, quis non obstupescat, dum vel maximè Divinæ sapientiæ ars in ovo volucrum semine ludit. Quis plasticam, & formatricem seminis facultatem verbis sufficienter explicet, dum in vegetabilibus tantam in ramorum, foliorum, fructuum figurâ diversitatem, tanta in omnigenis florum coloribus spectacula exhibet, tanta tamque exotica in fructibus sehemata inducit; Certè non illa, nisi plastica vis seminis à natura providentissima rerum matre in hunc finem ei indita. Hæc est, quæ in animalibus figuram adaptat cuicunque speciei aptam, ossibus compingit, tendit nervos, derivat venarum ductus, omnia membra pro cujuslibet speciei conditione munitis suis exequendis apta disponit; in volucrum verò familia ovum fabricat, magnum naturæ arcanum, in quo ceu in cœlo quodam seminalis seu plastica vis omne id fabricatur, quod admirandum in volucris

Ovorum & diversissimorum colorum in avium pennis quanam causa.

Virtutis seminalis effectus, & miræ vis plastica facultatis.

bus

*Ovum in
volucris
naturæ
miraculum.
Seminis
duo genera
in volatili-
bus.*

*Ovi consti-
tutio.*

*Ovorum fi-
gura.*

*Ovum utri-
us prius, vel
volucris fue-
rit.*

bus videmus ; de quo modo nobis dicendum est. Duplex itaque semen in volucrum genere considerare debes, mi Theodidacte. Prius competit maribus, alterum femellis, & ovum est ; prius in maribus nihil aliud est, quam purissimæ lucis primigeniæ portio individuata, in pura & subtili eorum elementorum, ex quibus constant, parte, cui miscetur vera unione in eam substantiam, quæ in se continet omne id, quod ad avium productionem necessarium est. Hoc per naturalem congressum matrici femellæ inditæ in ovum naturali matricis calore convertitur ; seclusum verò caloris externi, sive avium, sive hominis cum proportionato caloris gradu fotu & incubitu, tandem ruptâ testâ in volucrem parentibus similem emergit. Et crassior quidem pars seminis in putamen & testam abit, aquosior verò pars in albuginem convertitur, pars verò, quæ æris & ignis subtiliores partes habet, in vitellum, mutatur, cui germen supernatat subtilior efficaciorque seminis portio, atque huic vitalis & spermatica virtus omnis inest, ex quo solo vita pulli & multiplicatio dependet animæ & vitæ radix, reliqua omnia in alimentum cedunt jam maturo inter testam concluso fœtui. Et reliqua quidem animalia, sine ovo intra matricem contenta, per varios materni uteri ductus suum sibi alimentum ex toto corpore attrahunt, at solis volucris Divina sapientia per artem suam, quæ natura est, peculiarem juxta mundi formam, testaceam mansiunculam admirandâ sanè industriâ à matrice separatam sub Elliptica figura construxit, in qua tanquam in orbe suo, seu mundo, omnia illa, quæ quovis modo ad vitam necessaria erant, paravit. *Theodidactus.* Pulchro quidem & concinno discursu ovum descripsisti, sed modum nosse desiderarem, quomodo calore illo externo vis seminalis intra testam latens è potentia in actum educatur ; & utrum prius ovum, an volucris, in primordiis rerum exiterit. *Cosmiciel.* Scias, Theodidacte, Deum ter benedictum omne genus volucrum ex aqua produxisse, uti ex præcedentibus ostensum fuit. Quod non ita intelligi debet, quasi ex sola aqua, in quantum purum elementum est, sed ex aquæ purioris portione reliquis elemen-

elementis sub minori gradu mixtis productæ fuerint. Neque Deus ovum prius, sed volucra, unaquæque juxta speciem suam, in perfecto essentia suæ statu produxit; ex quorum deinde femine, naturali nexu consequente in perpetuum, volucrum propagatione facta fuit; quod ordini naturæ maximè congruum consentaneumque fuit. Si enim ovum prius productum, Cur ovum non potuerit esse prius volucra. fuisset, quis illud fovisset? quis ad exclusionem foetura incubisset? quis pullum exclusum aluisset? Decuit igitur naturæ Majestatem, primùm volucrum, ex qua per quoddam utriusque sexus conjugium deinde ovum nasceretur, pullo per totum producendo, atque educando aptam generare. Atque in principio quidem rerum Deus produxit ex communi primigeniæ lucis, quod nos calidum radicale, & semen mundi Elementorum qualis sit mixtura ad producendum volatile. diximus, cum puriori aquæ seu humidi radicalis portione, terræ modicâ portiunculâ additâ, omne genus volucrum; sub eadem tamen portione, ut in avibus minor esset terræ, major aquæ, maxima aëris ad earum productionem portio. Atque hæc quoque sub infinita graduum diversitate pro generum specierumque producendarum multitudine & varietate assumeretur. Volucrum dotes & naturales proprietates unde sint. Et quemadmodum ad formam volucrum constituendam major subtiliorque lucis primigeniæ portio accedit, quàm in quadrupedibus, ita pulchriores quoque naturæ dotes adipiscuntur. Quis enim non miretur volucrum in nidis ad omnes architecturæ leges construendis industriam: quis modulationum ad musicæ artis amussim expressarum dulcedine non capiatur? quis astutias & industrias tum ad impetendas alias inimicas, tum ad hostiles insidias eludendas, venandique sagacitatem non obstupescat? & cùm homini, sive formam, sive naturalem corporis constitutionem spectes, dissimiles sint, linguâ tamen & ingenio, loquelâ & inventionem, hominis operationes maximè affectare videntur. Quæ quidem naturales avium proprietates non nisi ex forma earum, quæ aliud non est, nisi excellentissima dictæ lucis portio cum nobiliori subtiliorique elementorum parte, juxta Divinæ sapientiæ archetypum prodierunt, quæ in appropriatis materiis indivi-

duata, haud secus ac in quadrupedibus, eam quam mirabarís diversitatem effecit. Et ut exemplo rem tibi totam propiùs demonstrem, Aquila, avium regina, purissimi aëris incola, pro sua forma eam lucis sive calidi primigenii portionem accepit, quam talem volucrum talibus naturæ dotibus instructam cum primis decebat; quæ puriori aëri, & minùs subtili aquæ semini cum modica terrestris portionis substantia sese insinuans, verbo Dei ineffabili, eam, quam tibi descripsi, volucrum exhibuit. Idem de cæteris judicium sit; quæ uti ex varia lucis cum elementorum partibus combinatione coaluerunt, ita differentibus quoque naturæ, ingenii, indolis dotibus instructæ fuerunt. Volucres itaque dictâ ratione Divinæ vocis efficaciam statim perfectum essentiali suæ statum nactæ sunt; semen autem earum mox intonante Dei voce, *Crescite & multiplicamini, &c.* perfectum fuit, quâ incitatae volucres sine mora ad generationis opus se accinxerunt, & in innumerabilem multitudinem juxta speciei cujusvis exigentiam sese propagarunt. Semen verò ex appropriato ipsis alimento, & similitudine quadam naturæ earum quàm maximè congruo assumpto reparatum fuit, perenni propagatione duraturum. Nam ut supra à me audisti; latet in alimentis singulis animantibus destinatis lucis quædam portio, prorsus ad lucis avium constitutivæ rationem symbolizans; ac proinde istiusmodi ex insita quadam iis sympathia, naturali instinctu, seu seminis fusi reparativum appetunt. *Theodidactus.* Omnia mihi luculenter exposita percepi: sed modò explices, cur natura ovum à femella volucre separatam, seclusumque esse voluerit. Quisnam sit architectus ille, qui externo tantùm adhibito calore, tantam & tam admirandam volucris structuram ex ovo resuscitet? siquidem capere non possum, quomodo externus calor, internam spermaticæ virtutis energiam excitet, non avium solummodo foru, quin vel ipso attemperato hominis, & quod maximum est, ipso fornacum calore, uti in Ægypto moris est, ad insignem temperiem reducto. *Cosmiel.* Audisti jam supra, calorem externum subsistere minimè posse sine lucis

Lux primigenia
in omnibus
eadem.

lucis primigeniæ sive calidi innati mistura. Calor itaque externus, in cujus centro latet vis ista mirifica lucis primigeniæ, cum ejusdem rationis sit cum eo, qui latet inspermatice ovi foetura; necessariò ei tamen extrinsecè applicatus; idem tamen *κατὰ τὴν συμπαθείαν* agit, quod calidum innatum, sive id volucris, sive homini, sive elementari calori insitum, dum modò temperamentum effectui producendo aptum, adeptus fuerit. Vitalis enim ille internus calor uti opifex sui corporis, ita verus suæ domûs faber est, quâ fabrefactâ, dispositâ, seclusâque, tunc ultimum actum educit, ex potentia sui ipsius fuscitando spermaticam vim, & animando informandoque ope caloris externi sibi congeneris corpus illud perfectione ultimâ, quam calor natus in illam materiam introducit. *Theodidactus*. Jam dic, rogo, cur natura ovum, quod intra volucres producitur, separatim, non verò reliquarum animalium more sæmellæ conjunctum esse voluerit. *Cosmiel*. Hujus rei rationem hanc esse scias, quòd id naturæ volucrum repugnabat. Cùm enim humidissimæ naturæ sint, utpote ex aëreo-aëreo elemento productæ; contingit, ut mox humiditas illa unâ cum excrementitiis fæcibus in necessarium pennarum ornatum vestitumque, sine quo nec vivere, nec volucres esse possent, perpetuâ exhalatione degeneret. Cujus quidem apertum signum est, quòd nec per urinam quidem superfluam humiditatem exonerent. Tota itaque partim per excrementitias fæces, partim per cutis poros in pennas abit. Hinc si semen intra volucres foeminas multò maribus humidiores ingestum sine ovi providentia inextitisset, certum est, totum id per halitum, haud secus ac reliquam humiditatem, in pennarum apparatus degeneraturum fuisse. Ne itaque tanta naturæ inconvenientia contingeret, provida natura illud intra matricem simul ac infusum fuerit, mox pelliculâ circumdare voluit, ne interno matricis calore conceptum semen, unâ cum cætera humiditate evanescente naturæ effectui intento, exhalaret. Hoc enim pacto, intra pelliculam conclusum conservatumque; veluti intra peculiarem matricem vires suas illas unice cõservat, donec paula-

Calor externus latentem in ovo virtutem seminalem per sympathiam excitat.

Ovum cur separatim sit a sæmella solatissimum.

Pennas volucrum ex humiditate naturali generari.

Ubi in efformando ut natura humide seminis substantia providetur.

tim turgescente feminali foetura, & identidem dilatata pelliculâ, sub determinata extensione in testam indurescat, & sic veluti fructus quidam volucris debitam maturitatem nactus excludatur, ac tandem motu & incubitu volucris per naturalem calorem extrinsecè applicatum, desideratum pullum ruptâ testâ exhibeat. Atque hoc pacto ex ovis volucres, & ova ex semine volucrum nascuntur. *Theodidactus*. Abundè mihi satisfactum est; quare jam ad ejus solutionem progredere, quod erat de colorum in avium plumis pennisque elucescente varietate. *Cosmiel*. Nôris, ni fallor, ex chymicis experienciis, internum lumen, seu calidum innatum unicuique inexistent, quod & sulphur naturæ dicitur, decoctione sui ipsius colorum omnium fontem esse: nosti etiam, ni fallor, quàm innumerabiles colores mercurialis ille liquor unâ sali mixtus producat. *Theodidactus*. Novi equidem, & sæpe summâ admiratione contemplatus sum istiusmodi naturæ arcanum, quam caudam pavonis Chymici ob admirabilem colorum diversitatem appellant. *Cosmiel*. Bene sentis, & ita est. Cùm itaque in volucris calidum innatum, sive sulphur naturæ, sit oppidò calidum, atque ex humido radicali maxima ex parte coaluerint, sale quoque abundant, uti videre est in excrementis earundem, abundantia salis adeò refertis, ut ex gallinarum columbarumque stabulis calidissimis ingens nitri copia extracta, haud exiguum lucrum conferat iis, qui hujus artis noticiâ vitam tolerant; certum est & humidum volucrum unâ sali eidem inexistenti mixtum, mox ubi per poros corporis exhalatum radices pennarum intraverit, à calore interno variè jam concoctum, & calore aëris ambientis induratum, sali-sulphureo-mercuriali vi refertis plumis in pennas alasque paulatim dilatari expandique, eâ colorum varietate, quam sal & mercurius naturæ virtute in se continet, & volucrum species veluti jure suo postulat. *Theodidactus*. Hoc capio bene, & rationi experimentisque congruit. Veruntamen cùm nonnullas aves nigro, uti corvos; nonnullas, uti cygnos, candido; quasdam ex utroque mistas colore, uti picas; alias, uti Psittacos, upupas, pavones, gallinas, &c.

omni

Calor innatus diversicolorum plumarum causa.

Excrementa avium nitrosa & sale referta.

Penna & ala quomodo decoloratur.

Aves cur sint alie nigrae, alie candidae, alie variegati coloris.

omni colorum genere vestitas videam, unde hoc proveniat, scire cupiam. Si enim, quod tu dicis, verum esset, jam omnes omninò volucres diversâ colorum mixturâ adornatæ spectarentur; quod experientiæ repugnat. *Cosmiel.* Rectè dubitas, ac proinde, ut naturæ leges exactiùs calleas, & latentes rerum causas luculentiùs possideas, nôsse debes, pro vario in subiecta materia sulphuris, mercurii, salis mixturæ gradu fieri, ut, dum sub iis æquali mixtura colores omnes vigent, aliis quilibet non suffocati, volucris inde enascens omni colorum genere exoritur. Si tres solùm vigeant, reliqui verò temperamenti mixturâ supprimantur, tres solùm in volucris pennis spectabuntur; si duo, duo tantùm; si denique unus solummodo vigeat, reliquis terrestri crassitie suppressis, unum tantùm emergere certum est. Et si quidem terrestris portio elementi prævaleat, volucris atro colore vestita, uti corvus, exiit; si aqueus prædominetur humor, candida volucris nascetur, ut cygnus; si sub æquali gradu humidum cum terrestri misceatur, volucris nascetur ex albo & nigro mista, uti pica; si denique terr-aqueo-aëria mixtura constet sub mixturæ graduum æqualitate, avis inde emerget vario colore imbuta. Continuati verò colorum mirificè digestorum ductus, quorum in pennis avium pulchrum ordinem ac dispositionem miramur, dum in nonnullis speciebus volucrum caput, in aliis cauda, collum in aliis, alæ; venter, dorsumque tantâ colorum varietate disposita cernuntur, id plasticæ in semine latentis virtutis opus esse nôris, quæ pro officio sibi à natura commisso unius speciei aves tali tantùm colorum picturâ ornat, non aliâ, & hoc semper, & in omnibus individuis eodem semper artificio præstat. *Theodidactus.* Perplacet mihi solutio. Jam doceas me velim, quanam ratione colores isti, quos Physici intentionales vocant, & in pavonibus, halcyonibus, & collis anatum, columbarumque elucescunt, & tantopere Physicorum ingenium torquent, oriantur. *Cosmiel.* Non equidem miror, hujusmodi colorum phasmata Physicos oppidò torquere, cum causam hujus rei reconditissimam habeant, quam & tibi modò

Gggg 3

expo-

Origo & causa colorum intentionalium in collis columbarum.

Reflexione
luminis vari
os colores
exhibentur
in corpori
bus diapha
nis.

Penna lucem
refringentes
colores di
ffinos effin
gunt.

Colorum
varietatis
etiam ima
ginatio cau
sa esse potest.

exponendam duxi, *Theodidactus*. Nihil mihi gratius accipiusque accidere poterit, *Cosmiel*. Tu nosti jam ex ea arte, quam jam à multis annis publici juris fecisti, & Anaclasticam, sive Refractoriam appellas, omnia diaphana corpora sub angulorum obtusitate, aut acutic, vel sub inæqualium superficierum scabritie extensa, id proprium habere, ut reflexo lumine ex uno in alterum, ibidemque variè refracto, mox innumerabilem colorum varietatem exhibeant, & experientia in vitris trigonis Polygonis, sive poliëdris omnibus luculenter docet. Hoc itaque supposito, cum volucres, ut supra diximus, falis copiâ mirum in modum abundant; sic, ut id volatilis sui spiritus agilitate intra volucrum pennas insinuatum, externi aëris & humidi virtute mox in plumas coalescat, ex se & suâ naturâ diaphanas, & vitreâ quâdam formâ præditas; quæ plumæ pennæque, uti insigni scabritie, tametsi insensibili, pollent, ita lucem iis affusam in tanta fibrarum plumearum & vitreo quodam humore concretarum agglutinatione mirificè refringunt, quæ pro varia ad lucem applicatione eam, quam Philosophi mirantur, mutabilium colorum in volucrum pennis varietatem producunt, atque adeò nihil aliud illi colores sint, quàm intra fibras plumarum vitreas & diaphanas variè refracta lux. Et ne experientiæ refragari videar, accipe Smicroscopium, quo in minucioribus examinandis uti soles, & dictas pennas exactiùs lustra; inveniesque verum esse, quod dixi. Videlicet ingentem plumearum fibrarum in morem vitreorum fillorum translucentium ordine digestam copiam. Atque hæc genuina illa, quam tantopere physiologi mirantur, colorum intentionalium causa est. Quod verò natura quasdam volucres nullo certo coloris vestitu ornarit, sed omnigenâ colorum varietate imbuerit, id ut plurimum vi phantasticâ seu imaginativâ ex objectis varii coloris imbutâ provenit; de quo cum tu alibi fusè egeris, diutiùs immorari nolo. *Theodidactus*. O quantâ me voluptate afficis, dum tantùm mihi naturæ arcanum aperis! adeò enim scitè causam hujusmodi colorum indigitaſti, ut eam *δενδεικτικῶς* demonstrasse videaris.

Sufficit

Sufficit enim, quidquid me tantopere circa avium genesim angebat, abundè à te mihi explicatum fuisse. Quare jam ad animalium genesim progrediamur, quæ intra aquas natales suos habent.

Aquatilium Genesis.

Cosmiel. Dixi tibi superius, Theodidacte, lucem illam radicalem, seu mundi semen, omnibus mundi corporibus sese insinuare; & in cœlestibus quidem corporis purissimum, uti in te ipso est, in aère quoque minùs tenue quàm in cœlestibus, in aqua minùs tenue quàm in aère, in terra denique minùs tenue quàm in aqua, id est, sub crassiori forma existere; in singulis tamen elementis, ubique diffusum, ubique præsens, ubique fœcundum, ubique admirandos effectus causans. Et quemadmodum ex aère & aqua semen utriusque ad volucrum constitutionem, ita illud in aqua latens solùm ad piscium generationem, in terra verò & aqua mixtum ad quadrupedum vegetabiliumque productionem, concurrat, & aquâ in omnium viventium, imò & mineralium productione, ceu passivo quodam rerum omnium universali principio confluyente, cùm sine hac nullum elementum effectu desiderato potiatur, nec ignis, terra, aër, sine hac ullatenus consistere possint; omnium quippe fomentum, omnium reliquorum elementorum bajulus, cujus ope omnes mundi thesauri, unà cum cœli elementorumque seminibus, in subterranea naturæ gazophylacia ibidem digerenda, atque in omnem circumferentiam diffundenda, transvehantur; ut proinde mirum non sit, tantam & tam innumerabilem, quantam in nullo alio elemento videmus, sive diversitatem specierum, sive multitudinem spectes, hoc vel unicum elementum excludere. Et cùm infinita ferè sint Piscium genera, ea tamen ex nullo alio fonte originem suam trahunt, nisi ex varia & multiplici alteratione seminis universalis, in aqueo elemento individuati, pro varia diversarum elementorum partium

*Pisces ex
universal
semine ori-
ginem tra-
hant.*

partium dispositione, quod semen uti infinitis ferè combinationum legibus in aqua veluti in utero quodam, uti à calore centrali sui ipsius, & à calore cœlesti semini individuâ quadam societate perpetuò juncto, alteratur, disponiturque; ita quoque id ipsum infinitas panè natatiliū species, pro varia dicti naturæ feminis divisione atque individuatione, producere necesse est. *Theodidactus*. Hinc sequeretur, Deum in principio rerum pisces non ex aqua produxisse, sed aquam ex sui ipsius semine illos generasse; quod Sacræ paginæ incongruum videtur. *Cosmiel*. Opificem mundi sapientiam in principio rerum pisces & omne natatile divinæ suæ vocis imperio produxisse, salvâ fide negare non possumus. Siquidem ad Divinæ vocis nutum, in momento innumerabiles piscium species ex feminis naturæ in aqua latentis divisione, in minutissimas portiunculas facta prodierunt, quarum unaquæque ad speciem à conditore Sapientissimo intentam constituendam, sub tali & tali combinationis temperamento concurrat, hæc verò deinde per spermaticam facultatem piscibus inditam, sese in infinitum, in totam temporum successionem multiplicarunt, atque hoc pacto pisces in primordio rerum à Deo conditi sunt: non tamen inde sequitur, aquam ex proprio sui ipsius semine pisces producere non posse, cum hoc ipsum experientiæ repugnet; atque in novis piscinarum seu vivariorum fossis apertè patet, quæ aquâ aliunde introductâ repletæ, non ita multò post diversis piscium generibus replentur; certè non aliunde, quàm ex varia illa lucis radicalis, seu feminis naturæ in subjectæ materiæ variè dispositæ divisione & distributione: quâ factâ, & caloris cœlestis motu accedente, in animal aquatile sub tali combinationis lege mox exsuscitatur, & simile sibi sub determinato magnitudinis limite producit in perpetuas generationes tantâ multitudine & varietate, ut nemo sit, qui iis nomina imponat, nisi is solus, à quo condita sunt, *Deus benedictus in secula*. *Theodidactus*. Non opus est ulterius progredi, cum ex præcedentibus illuminatus, mentem tuam abundè intellexerim: sunt enim tua Physicæ principia ad eò rationi congrua, ad eò veritati consona, ut
 qui

qui ea uni animantium generi applicata viderit, reliqua nullo negotio propriâ ingenii vi, quantumvis profundi scrutiniis sint, attingere possit. Jam verò hoc solum mihi explices velim; unde belluarum marinarum immanitas; unde tanta aquatilium formâ & figurâ mirè transformatorum varietas; ut proinde mare non meliori nomine, quàm Protei regnum, sæpe sæpius indigitarim. Spectamus in Oceano immensæ magnitudinis Balænas, mediocrium piscium ingentes exercitus, minimorum omnis numeri expertem multitudinem; ut interim crustaceorum, testaceorumque, atque exsanguium variis speciebus differentium infinitam diversitatem fileam. Capere siquidem non possum, unde ex aqua simplici tanta rerum varietas resultare possit, præsertim in elemento tam instabili & perpetua agitatione volubili, præterea acri fallugine imbuto, quibus tantum abest ut generatio concupito sine potiatur, ut potiùs hujusmodi elementi instabilitas, unâ cum corruptivi salis ubertate omnem generationis effectum impedire videatur. *Cosmiel.* Quod ad varietatem attinet aquatilium, jam supra dixi, id totum ex varia primigeniæ lucis in differentibus materiis individuatione contingere; unde te falsâ persuasione induci nolim, aquam homogenei partibus præditam, ubique ejusdem semper rationis esse. Nequaquam. Sicuti enim terrestre corpus ex maxima partium diversissimarum commistione conflatum est; ita & elementum aquarum, tum in se ipso cæterorum omnium elementorum mistionem continet, tum ex ipso fundo maris differentis constitutionis, tum naturalibus insularum regionumque, quas perpetuâ alluvione terit, proprietatibus imbutum, tum perpetuâ mineralium spirituum è fundo maris exhalatorum mixturâ, corpus aqueum summoperè redditur heterogeneum. Accedit hisce varia marinæ aquæ vi solaris æstûs concoctio, ex qua diversissimæ inferuntur materiæ aqueæ dispositiones ad rerum adedò variarum productiones. Nam tamen aqua maris limpidissima videatur, sub illa tamen limpiditate sulphur, mercurium, salem, naphram, bitumen, innumeras denique rerum species, sub insensibili tamen

*Aquatilium
figura &
magnitudo
unde sit.*

*Situs terrestrium
partium
alteras maris
aqua.*

*Piscium in-
gens magni-
tudo unde.*

*Testacea
genera un-
de sunt.*

*Experimen-
tum.*

Spiritûs subtilis & tenuis vestimento coacervari, sola ratio & experientia spagyrica docet. Unde mirum non est, si coelestis seminis portio in tenacem & viscosam bituminosis spiritibus rurgentem sese materiam insinuaverit, tum ob copiosissimum semper præsens alimentum, tum ob tenacitatem & viscositatem, quæ facili negotio in omnem dimensionem diducitur, ingentis magnitudinis pisces enasci; si verò dicti luminis portio in excrementitias lapidosæ materiæ quisquilias inciderit, crustacea testaceaque inde nasci necesse est, quæ deinde eodem, ex quo coaluerunt, alimento vivunt. Hinc semper fundo hærent, id suctu in se & attractu quodam derivantes, ex quo constant. Ex mercurialis verò abundantia liquoris, squamigeri gregis agmina nascuntur; quæ omnia tibi ulterius examinanda & digerenda relinquo. Harum enim rerum mutuâ combinatione factâ, nullum tam prodigiosum in aquatilibus, sive colorem, sive formam & figuram, naturalesque proprietates spectes, effectum reperies, cujus causam non statim ex indigitatis paulò antè principiis sis assignaturus. Quod verò ultimò obiciebas de salis destructiva virtute, falleris; tantum enim abest, ut sal sive salugo illa marina generationem rerum impediat, ut potius nihil sit, quod eam tantoperè promoveat: est enim, uti ex Chymicis nosti, sal, semen quoddam naturæ, omnibus rebus inexistentis, sine quo nulla res fœcunda esse potest, sed illud omnia fœcundat, & animat, utpote in centro suo conclusum tenens totius naturæ semen. Et si experienciâ rerum comperire velis, plantam quampiam in salem arte tibi notâ converte; quem salem si terræ purissimæ inferueris, statim ille in eam plantam, è qua extractus fuerat, repullulabit. Ostreis quoque in salem conversis, mox ubi arenæ maris dictum salem commiseris, ingentem novorum ostreorum sobolem cum tempore inde prodire reperies. Idem de omnibus aliis sentiendum. Absit itaque, ut, quo nihil natura fœcundius produxit, tu sterile dicas. Quòd verò instabilitatem maris veluti generationibus minimè idoneam accuses, perperam agis; cum in mari ad rerum productionem non necessaria sit quies illa, quam reliqua

extra

extra aquam animalia jure suo vindicant: siquidem innume-
rabilis illa ovorum multitudo, quam pisces mox, ubi intra desti-
nata vasa ad maturitatem pervenerint, effundunt, non more
volucrum fotu excluduntur, sed arbitrio maris, cœlestisque ca-
loris providentiæ in omnes maris semitas effusa committun-
tur, donec virtute cœlestis lucis exclusa, tandem totum mare,
tum in usum & sustentationem hominis, tum aliis piscibus in
nutrimentum impleant, *Theodidactus*. Quæ dixisti, probè in-
tellexi; perge modò id, quod ultimò restabat, de insectorum re-
priumque genere mihi declarare,

*Ob a pisci-
non exclu-
di volucrum
more.*

Genesis Insectorum.

C*osmiel.* Notandum, insectorum, paulò latiùs in rem no-
stram sumpto hoc nomine, triplex esse genus. Aliud
enim sub se volatilia, aliud reptilia, aliud multipedia insecta
continet. Quæ iterum in varias differentesque species divi-
duntur. Prius genus muscas, cyniphes, bruchos, scarabæos, lo-
custas, papiliones, quorum nullus est numerus, sub se compre-
hendit. Secundum genus omnium serpentum, vermiumque
genera. Tertium animalia tum quaternis, tum multis pedibus
instructa complectitur, uti sunt sorices, mures, lacertæ, croco-
dili, & quidquid tandem ex putri partim, partim ex seminis
proprii commixtione in infinitam pullulaginem multiplica-
tur. Multipedia, omnia aranearum, pediculorum, cimicum,
erucarum, crustatorumque vermium genera & species conti-
nent; quæ quidem ex putredine mixtorum originem habent,
vel ex vegetabilibus nascuntur, vel ex animalibus, vel ex putri-
dis terrestri materia quisquiliis, quæ in aëre, aqua, terra con-
fluxerunt, oriuntur. Hoc autem pacto animantur. Putredo ni-
hil aliud est, quàm indigesti humoris confluxus, sive is fiat in
vegetabilibus, sive in animalibus, sive in quacunque elemento-
rum mistura; quæ uti pinguedine & calore pollet, ita lux pri-
migenia, sive semen mundi in ea materia individuata calore
suo interno derepente, ob proximas ad generationem disposi-

*Insectorum
genus tri-
plex.*

*Insecta
quomodo
ex putredi-
ne nascantur.*

*Ignis non
producit
insecta, nec
illa produ-
cunt mixta
vite exper-
tia.*

*Insectorum
finis.*

*Insecta ve-
nenosa &
noxia qua-
litates at-
trahunt.*

*Insecta aë-
rem, aquam
& terram
purgant.*

*Nihil in
natura si-
ne optimo
finit.*

riones, animal excludit, juxta eam materiam, è cujus putredine educitur. Ita quidem, ut non sit ullum vegetabile, ullum animal, elementum ullum, quod non, excepto igne, aliquod insectum producat. Est & hoc notandum, nullum in mundo mixtum insectum aliquod producere posse, nisi illud primò vitam habuerit: unde sola metallica & mineralia corpora, uti nullis putredinibus obnoxia sunt, ita nulla quoque insecta animalia generant. Si qui verò vermes in poris lapidum subinde inveniuntur, id non provenit ex eo, quòd ipsi immediatè ex saxo geniti fuerint, sed quòd in poros saxi aliunde delatum sit semen, ex quo vermes profluxerunt. Quæ omnia cum tu fustis in operibus tuis ostenderis, hîc longior esse nolo. *Theodidactus.* Dic, sodes, hoc unicum; quem ob finem natura tam differentes insectorum species, & cur tam innumerabilem copiam excluderit? cum tamen pleraque homini & animalibus tantopere noxia sunt, & pleraque exitiali quadam virulentiâ imbuta sint. *Cosmiel.* Fines à natura altissimi sunt. Cum enim elementa putridis corpusculis referta sint, fit, ut insecta animalia aëris, aquæ, & terræ putredinem venenosam in iis latentem in se veluti in vivas quasdam bursas attrahant, colligantque, ne putredinis contagione in vicinas elementi partes serpente totum paulatim cum extrema viventium pernicie inficiatur. Hisce siquidem insectis, & aër, & aqua, & terra à suis noxiis qualitatibus, veluti ab infirmitatibus quibusdam purgantur, & defæcantur, atque ad meliorem statum reducuntur; quod & de vegetabilibus, animalibusque dictum velim. Hoc pacto insecta quædam insitâ vi, & nescio quo magnetismo, quidquid vitiosum & inquinatum in aëre squalet, ad se attrahunt. Insecta verò ex aquæ profapia exorta, idem in aqua, quod aërea in aëre, & terrestria in terra operantur, unoquoque sui sibi elementi purgationem attractu quodam magnetico vel sympathico in bonum naturæ procurante. Hæc verò insecta ubi munere suo probè functa fuerint, sapienti naturæ consilio, tandem in alimentum cedunt terrestrium, volatilium, & natatilium, vitæ conservandæ necessarium. Vides itaque, nihil in natura re-

rum

rum sine optimo fine esse constitutum, nihil adeò opinione
 hominum malum & perniciosum, quod non in saluberrima
 mundi medicamentum destinatum sit. *Theodidactus*. Abundè
 mihi satisfactum est; adeò enim intellectum meum sapientiæ
 tuæ radiis illuminasti, ut ex his animum ad magna & ardua
 boni communis causâ obeunda extollam. *Cosmiel*. Satis est,
 paulò majora canamus. Audisti modò totius exterioris tellu-
 ris constitutionem, percepisti nî fallor Elementorum mutuo
 quodam officio decertantium collusionem. Vidisti, quomo-
 do & qua ratione ex iis omnia componantur, & in hunc usque
 diem à primordio rerum producta sint, quorum quidem
 omnium lux illa primigenia in hunc usque diem per omnia
 mundi corpora diffusa, verum & universale mundi semen, &
 Entelechia natura rerum, quæ unica ars Dei est, causa est. Hæc
 enim materiæ pro infinita dispositionis & alterationis suæ ra-
 tione individuata omnia constituit, omnes rerum formas educit,
 omnia animat, fovet, alit, conservat; hæc in saxo saxum, metal-
 lum in metallo, in plantis planta, animal in animali, in elemen-
 tis elementum, in coelis coelum, in astris astrum; eademque
 ipsa natura rerum suo quodam modo, sed ratione abstractiori
 in homine homo, in Angelis Angelus, in Deo tandem, ut
 ita dicam, Deus ipse optimus maximus, qui
 omnia in omnibus operatur, ac proin-
 de benedictus in secula.

